

VIII. Світова політика

УДК 327.82 (510+540)

Петручак А. В.

Студентка Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

КИТАЙ ТА ІНДІЯ — ПРИРОДНІ КОНКУРЕНТИ ЗА ГЕГЕМОНІЮ В АЗІЇ

Аналізуються зовнішньополітичні стратегії Китаю та Індії, досліджуються двосторонні відносини між Китаєм та Індією, розглядаються можливі плани розвитку зовнішньополітичних стратегій Китаю та Індії.

Ключові слова: *гегемонія, двосторонні відносини, конкуренція, «азіатське сторіччя», «Азія 2025», економічний розвиток, Східноазіатський саміт.*

Індія та Китай є великими країнами, які є сусідами, несучи при цьому тягар старих історичних непорозумінь і уявлень про самих себе, які часто стають зразком для наслідування. Тому природно, що існує певне стратегічне суперництво і конкурентна боротьба між ними. Дружність / ворожість і сила / слабкість є будівельними блоками сприйняття образу іншого. У наслідку цього дії країни сприймаються в залежності від того, як сприймаюча сторона розглядає її зображення, що стає важливим елементом в розумінні міжнародних відносин і зовнішньої політики.

Показове місце в конкуренції між цими країнами є одночасно фундаментальне і абстрактне джерело: відносні переваги демократії індійського стилю і автократії китайського стилю. Хоча жодна з сторін не рекламує свою політичну систему, вони розглядаються в якості конкуруючих моделей для країн, що розвиваються. І якщо нинішній час являє собою «азіатське сторіччя», як про це багато хто говорить, то воно буде визначатися багато в чому і таким ідеологічним змаганням.

Індія та Китай також мають різні погляди стосовно механізму забезпечення порядку в Азії. Нью — Делі хоче архітектури безпеки, яка є відкритою, всеохоплюючою і «поліцентричною», і не згоден із тим, щоб якась країна домінувала у регіоні. З іншого боку, Пекін говорить про регіональне середовище безпеки взаємної стабільності і гарантій взаємної довіри та подоланню розбіжностей шляхом діалогу на рівних, але при цьому виділяючи себе як головного актора в цій сфері. У військовому плані Китай та Індія є могутніми країнами. Збройні сили цих держав — одні з найшвидше зростаючих у світі. Питання на рахунок військової сфери гостро стоять між країнами — конкурентами. У цій сфері країни хочуть бути краща одна за одну, і тому чітко відслідковують кроки конкурента, і намагаються з своєї сторони зробити більший і впливовіший крок. Індія готується відкрити базу, щоб розмістити там літаки спостереження, вертольоти, і очевидно, кораблі, які будуть відслідковувати китайські судна в Індійському океані. Таке укріплення військово — морських сил Індії направлено, в першу чергу, на стримування стратегічного розширення Китаю [1].

У свою чергу, можна сказати, що Китай, так би мовити, не діє самотійно. Він «загортає жар чужими руками». Китай заключив договір з Шрі — Ланкою на будівництво великого військового порту в Хамбантоті. Китай підтримує Пакистан, і це є суттєвою перешкодою для Індії зайняти вагомe місце в Азії. Пакистан є противником Індії в регіоні, тому для Китаю це дуже вигідна співпраця. Китай використовує Пакистан, як свого союзника проти Індії. Цікавою була історія з Непалом. Непал виконував функцію своєрідного буфера між двома великими країнами. Спочатку Непал підтримував Індію, індійські війська отримали санкцію на проведення військових операцій проти маоїстів на непальській території. Але всього через 2 тижні в Пекіні відбулася зустріч між представниками Китаю та Непалу, після чого Непал заявив: «Непал твердо підтримує позицію Китаю, і ніколи не дозволить яким — то не було силам вести антикитайську діяльність на непальській території». Де-факто це означало різке зміщення балансу сил на користь КНР. Потім відбулася ще одна зустріч, на якій Китай заявив, що з своєї сторони виділяє Непалу 30 млн. юанів в якості військової допомоги. Після чого генерал Чен Бінь Де оголосив, що Китай не буде терпіти втручання третьої сторони в дружні китайсько — непальські відносини. Непал зразу підтвердив цю заяву. Адресат цього повідомлення був очевидним. Так Китай підтримує відносити з іншими країнами, і тихенько перетягує їх на свою

сторону, що є дуже ефективною стратегією. Китай також реалізовує навколо Індії свою стратегію «низки перлів», зв'язану з будівництвом портів в Бірмі, Шрі — Ланці і Пакистані, які можуть використовуватися як порти для ВМФ. З іншої сторони, Пекін занепокоєний тим, що ядерна угода між Індією і США була розроблена в якості протизваги Китаю. Угода не тільки знала заборону на закупівлю ядерних матеріалів США Індією, але і відкрила двері для Індії, щоб вона могла приймати участь в спільних військових маневрах і закупляти зброю в США. Також в 2012 році в Делі відбулася презентація доповіді «Неприєднання 2.0 зовнішня і стратегічна політика Індії XXI століття». В цьому документі Китай був виділений, як головна загроза для національної безпеки і економічного зростання Індії. Джерелом цієї доктрини послугувало те, що індійські експерти в один голос твердили, що Китай тихенько збільшує свій військовий потенціал, і він досягає високого рівня [6].

Китай та Індія є домінуючими економічними центрами в своїх регіонах. Роль КНР у глобальній і регіональній економіці набагато вагоміша від ролі Індії. Зростання Китаю вже призвело до порушення ієрархії, що існувала в світі, й передусім в економічній сфері. Це друга економіка в світі. Країна взяла курс на відкритість економіки, використавши позитивні сторони глобалізації та вступу країни до СОТ в 2001 році. Іноземні інвестиції допомогли державі перескочити етапи індустріального розвитку. За останні роки експорт Китаю збільшився у 6,5 разів, а зовнішньоторговельний оборот — у 12 разів. Що становить 7% ВВП країни. Як і інші великі держави, Китай намагається трансформувати регіон Азії на власний лад. Економічний успіх Китаю значно вплинув на країни регіону, особливо на Індію. Власне, суперництво з Китаєм підштовхнуло Індію до економічних реформ. Індія залишається основним конкурентом Китаю на азійському континенті — ще одна зростаюча держава з амбіціями підвищення ролі і статусу в системі міжнародних відносин. Проте міць і амбіції Китаю далеко випереджають Індію, так само і зростання країни за соціально — економічними показниками. Китай розуміє, що Індія старається в економічному плані його наздогнати, і не хоче, щоб Індія стала головним гравцем Азійському регіоні, і тому завжди виступає проти присутності Індії в архітектурі економіки в Азії. Наприклад, Китай виступав проти включення Індії до ЕАС (Східноазіатський саміт) де учасниками стали 18 країн, включно з США і Росією. Але цього не сталося, і Китай не відступав, і зробив так, щоб роль Індії на цьому саміті зменшилася до мінімуму. Китай збільшує свій

стратегічний і економічний вплив у Південній Азії через агресивний економічний наступ — «дипломатію чекової книжки» і розвиток інфраструктури, у Південній Азії, на задньому дворі Індії, Китай позиціонує себе, як важливого актора і постійно розширює свій зростаючий економічний і стратегічний вплив у регіоні. З найбільшою у світі виробничою базою, і зі зростаючою фінансовою потугою, Китай з'являється у якості основного торговельного партнера в усіх практично країнах Південно-Східної Азії. На сьогоднішній день Індія, ще не досягнула того економічного розвитку і торговельних можливостей, як Китай. Але вона невпинно йде до цього, і це час від часу насторожує Китай. Також Індія і Китай немов грають шахову партію у країнах Азії на Африки. Геополітичне розширення їх горизонтів з пересіканням і накладанням сфер впливу сприяє суперечностям між державами. Дефіцит ресурсів, таких як нафта, газ і вода, сприяє новому витку напруження й заводить країни у класичну дилему безпеки: дії щодо збалансування і врівноваження сусіда сприймаються ними як виклик і загроза власній безпеці. Китай та Індія залишаються заручниками геополітичного суперництва та конкурують між собою на «третіх ринках», навіть якщо там між ними немає ніякої двосторонньої торгівлі. Особливо ця конкуренція проявляється при зіткненні інтересів держав в галузі енергетичної політики. Енергетична безпека є провідним елементом зовнішньої політики Індії і КНР. Китай є другим, а Індія — шостим найбільшим споживачем енергії, що робить їх вагомими силами на ринку енергії. Пошук енергії Індією і Китаєм призводить до їх зіткнення в багатих на ресурси регіонах світу, що може спричинити як конкуренцію, так і співробітництво між цими двома державами. Ці відносини є детермінантою енергетичної безпеки обох країн, а також регіонального і глобального миру й безпеки. Індія в свою чергу трішки побоюється впливу Китаю. Наприклад, кредити від китайських банків не помішали б Індії, а поки Індія проявляє обережність і в країні функціонує лише один філіал одного китайського банку [8].

Хоч вони є конкурентами в своєму регіоні, Китай та Індія співпрацюють між собою. За останні роки торгівля між двома країнами отримує значний щорічний ріст. За китайськими статистичними даними, обсяг торгівлі між КНР і Індією за минулий рік склав 3,6 млрд дол., що на 23, 4% більше порівняно з 2011 роком. При цьому експорт Китаю до Індії зріс на 21, 5%, а імпорт зріс на 25,6%. Позитивне сальдо КНР у торгівлі з Індією становило 0,2 млрд. доларів. Але для Індії відносини з Китаєм

також несуть у собі дезорієнтуючий фактор. За кожен експортований в Китай товар в один долар, Індія імпортує три товари в три долари, що призвело до торговельного дефіциту до 40 млрд. доларів на березень 2012 року [9]. На Китай припадає одна п'ята частина всього торгового дефіциту Індії. Враховуючи неприємності з платіжним балансом Індії, навіть китайські підприємці стурбовані тим, що у двосторонніх торговельних відносинах між країнами існують розбіжності. І Індія, і Китай збільшують потоки інвестицій в іноземні джерела енергії. Залежність від імпорту енергоресурсів робить обидві держави залежними від змін на світових ринках енергії, внаслідок чого, обидві країни проводять політику диверсифікації джерел енергоресурсів. У принципі, обидві держави позитивно ставляться до енергетичної кооперації, показником чого є співпраця в двох або трьох міжнародних енергетичних проектах, включаючи інвестиції в Колумбії та Сирії. Проте Китай є більш успішним, ніж Індія в цьому відношенні, так як більш чітко використовує надану їм політичну і економічну допомогу для підтримки своїх енергетичних амбіцій. Так ці країни конкурували за енергоресурси в Казахстані, Екваторі, М'янмі та Анголі. У всіх випадках виграв Китай, пропонуючи не тільки більш високу ціну, але і надаючи економічну допомогу, інфраструктурні проекти і військову техніку, а також використовуючи дипломатичні ресурси.

У міжнародних інститутах Індія намагається відповідати ролі, яку Китай вже має. Індія хоче мати постійне місце в РБ ООН. В свою чергу, Китай не хоче бачити Індію на цій посаді, і відкрито блокує є рішення. Також, як вже згадувалося, Китай проти вступу Індії до EAS (Східноазійського саміту), що проходить в рамках АСЕАН.

Ще однією загрозою для Індії є те, що Китай сьогодні розглядає шляхи нейтралізації конкурента, який, як і він, претендує на статус регіональної держави. Досягнути цього можна поділом федеративної Індії на 20–30 держав, і таке питання є стратегічним, переконані деякі китайські експерти. Йдеться про створення на сучасних індійських територіях нових, слабких і децентралізованих держав, які будуть повні протиріч і внутрішньої напруженості. Це бажання можна спробувати реалізувати шляхом використання значної етнічної та релігійної напруженості в найбільшій демократичній країні світу. Також для цього можна використати таких сусідів Індії, як Пакистан, Непал, Бутан та Бангладеш. Їхні історичні та територіальні претензії можуть бути використані для своєрідного «вирізання» індійських

територій. З індійської точки зору реалізація подібного сценарію є й достатньо реальною. Адже сьогодні вплив Китаю на Пакистан і Непал й достатньо великий, а на Бангладеш він — збільшується. Індійські аналітики вважають, що Китай намагається оточити Індію, створюючи мережі доступних портів для військово-морського флоту в Індійському океані. Цей дипломатичний і економічний наступ Китаю змусив Індію до співпраці з військовою хунтою М'янми, що не дуже добре виглядає у послужного списку найбільшої в світі демократії [2].

Різницю також між країнами складає те, що в сфері зовнішньополітичної стратегії Індія більше всього орієнтується на Захід. Китай ж, в свою чергу, будує свою зовнішню політику на основі власної цивілізаційної моделі, діаметрально протилежної західній. Також Пекін насторожено ставиться до активізації відносин Індії та США, особливо в ядерній сфері.

Ще один сценарій розвитку, який має місце, щоб його оголосити — це Chindia. Гігантські людські ресурси і динаміка розвитку Китаю та Індії породжують безліч дискусій, даючи багату поживу для роздумів західним аналітикам. Деякі з них пророкують, що два азіатських держави створять альянс. Для цієї унікальної «об'єднаної наддержави» експерти вже придумали назву — Chindia.

Ще одне місце займає та теза, що Пентагон розробив документ «Азія 2025». Пентагон готується до сценарію з сильним Китаєм. Цим сценарієм передбачається посилення домінуючого положення Китаю в континентальній Азії, досягнення гегемонії в Південно-Східній Азії, фактично встановлення протекторатів у Центральній Азії та широке економічне вторгнення в Росію на її Далекий Схід і до Сибіру. Континентальна консолідація доповнюється стратегією, спрямованої на ослаблення панування США і Японії на морі. Сюди входить проникнення якнайдалі у водах Південно-Китайського моря і в Південно-Східній Азії, підпорядкування собі слабкої Індії, нейтралізація об'єднаної Кореї, ізоляція Японії та фактичний контроль над Тайванем. Це ще є одним доводом того, що Китай рішуче займає місце регіонального лідера, чого побоюється США, і з своєї сторони починає підтримувати і налагоджувати тісніші зв'язки з Індією, чого, в свою чергу, побоюється Китай. США хочуть, щоб за їхньої допомоги Індія стала противагою Китаю в регіоні [6].

Також слід зазначити, що Індія свідомо націлена на перевагу. На відмінну від Китаю, який офіційно заперечує наявність у нього амбіцій

стати головною регіональною державою, Індія ж відкрито вимагає, щоб її так називали. Також Індія офіційно заявляє, що в Китаї бачить насамперед свого суперника.

Єдність у кожній з цих країн забезпечується лише наявністю вороженчі між ними.

Отже Китай та Індія є конкурентами за гегемонію в Азії. Тому, що:

У цих країнах конкуруючі економіки. Вони також конкурують за ресурси в Азії;

Конкуренція також наявна в військовій сфері, наростаюча потужність обох країн (тільки Індія нарощує свою потужність, так би мовити, відкрито, а Китай в свою чергу це робить набагато тихіше);

В свою суперечку вони втягують і інших гравців. Китай більш зосереджується на країнах регіону для протистояння проти Індії. Індія вибрала інших шлях;

В обох країнах існують два різні методи правління країною: Індія — демократія, Китай — автократія;

Конкуренція також відбувається у різних міжнародних інститутах, куди, в принципі, Китай намагається не допустити Індію;

Китай хоче нейтралізувати свого конкурента шляхом поділу Індії на менші держави. Так він «знищить» свого великого конкурента;

Інші країни світу також відчувають цю конкуренцію, одною з головних програм є «Азія — 2025», що опублікували США, вони визнають, що Китай може захопити повне лідерство, тому з своєї сторони США підтримує Індію;

Також, підтвердженням того, що Китай та Індія є конкурентами за гегемонію є те, що сама Індія про це офіційно заявляє, і не приховує цього. Китай з своєї сторони, не хоче робити таку заявку і «мовчки» йде по шляху до повного регіонального лідерства;

Доктрина Гуджрала — зближення Індії з Російською федерацією, задля стримування Китаю;

Китай та Індія — є ревізіоністами діючого міжнародного порядку, але оскільки КНР ближчий до успіху в цій справі і збирається змінювати міжнародний порядок більш радикально, то зовнішні актори (США, ЄС, РФ) в рамках боротьби в Азії підтримують Індію, як поміркованого і гнучкого гравця;

Взаємне стримування: вісь КНР — Пакистан проти Індія — Афганістан + США втягують Пакистан в Афганістан.

На думку автора, якщо ця боротьба буде продовжуватися, але продовжуватися адекватно без застосування «жорсткої сили», це принесе переваги не лише їм, а й можливо, спонукатиме розквіт нового азійського ренесансу. Хоча, деякі експерти вже називають XXI століття, як «Азійське століття».

Список використаних джерел:

1. Городня Н. Країни Східної Азії в першому десятилітті XXI ст.: регіональні інтеграційні ракурси та глобальні пріоритети / Н. Городня // Дослідження світової політики. — Вип. 50. — 2010. — С. 198–227.
2. Шевчук О. В. Стратегія «м'якої сили» КНР на початку XXI століття / О. В. Шевчук // Наукові праці. Серія історична. — Вип. 150. — Т. 162. — Миколаїв: вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2010. — С. 96–100.
3. Борділовська О. Індія в сучасному геостратегічному балансі сил / О. Борділовська // Актуальні проблеми міжнародних відносин. — 2006. — Вип. 33–34. — С. 67–72.
4. Таран В. М. Безпековий вимір індійсько-китайських відносин / В. М. Таран // Актуальні проблеми міжнародних відносин. — Випуск 67 (Частина I). — К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Інститут міжнародних відносин, 2007. — С. 141–148.
5. Таран В. М. Китайський фактор в національній безпеці Індії крізь призму регіональних взаємодій / В. М. Таран // Тези II Всеукраїнської конференції індологів. — 5–6 червня 2007 р. — Київ, 2007. — С. 14–16.
6. Bitzinger P. A., Desker B. Why East Asian Waris Unlikely / P. A. Bitzinger, B. Desker // Survival. — 2008–2009. — Vol. 50. — № 3. — P. 105–128.
7. Kaplan R. D. The geography of Chinese power: How Far Can Beijing Reach of Land and At Sea? / Robert Kaplan // Foreign Affairs. — 2010. — Vol. 89. — № 3. — P. 22–41.
8. Malik M. China and India: Great Power Rivals / Mohan Malik. — Honolulu: Lynne Rienner Publishers, 2011. — 441 p.
9. Holslag J. China and India: Prospects for Peace / Jonathan Holslag. — New York: Columbia University Press, 2010. — 234 p.

Стаття надійшла до редакції 23.01.2013 р.

Петручак А. В. Китай и Индия — естественные конкуренты за гегемонию в Азии

Анализируются внешнеполитические стратегии Китая и Индии, исследуются двусторонние отношения между Китаем и Индией, рассматриваются возможные планы развития внешнеполитических стратегий Китая и Индии.

Ключевые слова: *гегемония, двусторонние отношения, конкуренция, «азиатское столетие», «Азия 2025», экономическое развитие, Восточноазиатский саммит.*

Petruchak A. V. China and India are the natural rivals for hegemony in Asia

The article analyzes the foreign policy of China and India, examines the bilateral relation between China and India, are considered *possible plans of development of the foreign policies of China and India.*

Keywords: *hegemony, bilateral relations, competition, «Asian century», «Asia 2025», Economic Development, East Asia Summit*